

TERROR SOM FÆNOMEN

10., 11. OG 12. SEPTEMBER

”Verden bliver aldrig den samme igen efter 11. september.” Det er blevet sagt så mange gange efterhånden, at de færreste af os tænker over, om det er rigtigt. Fra konservative kredse hører man ofte, at 9-11 viser behovet for at styrke bolværket mod den religiøse terrorisme. Og på venstrefløjen og i liberale kredse møder man argumentet om, at 9-11 indvarslede en række brud på basale rettigheder, der alle blev legitimeret med udgangspunkt i terrorbekæmpelsens nye nødvendigheder.

Der havde imidlertid længe inden den 11. september 2001 eksisteret terrorisme af den politisk-religiøse slags, som vi så i New York og Washington. Islamisk terrorisme kender man bl.a. fra konflikten mellem Israel og Palæstina, men der har også tidligere været angreb rettet direkte mod amerikanske personer og interesser. Bombningerne af de amerikanske ambassader i Nairobi og Dar es Salaam den 7. august 1998 er blot ét nærliggende eksempel. Der var i den forstand ikke noget radikalt nyt ved angrebet den 11. september – det var ’blot’ bedre udført og langt mere dødbringende end tidligere angreb.

Man kan heller ikke sige, at tiden efter 9-11 var

ekstraordinær i forhold til tidligere tiders brud på menneskerettighederne i terrorbekæmpelsens navn. I Storbritannien, der var plaget af IRA's kamp for nordirsk selvstændighed, vedtog politikerne i 1974 en lov med en række meget vidtrækkende beføjelser: IRA blev forbudt, ethvert medlem af organisationen blev straffet med fem års fængsel, politiet fik udvidet muligheden for at tilbageholde eller udvise mistænkte og ret til ransagning uden dommerkendelse i terrorsager.

Hvis vi vender blikket mod USA og vor tid, gør den samme historie sig gældende. Det har i senere år været genstand for heftig debat, at USA i krigen mod terror benytter sig af droneangreb, der som "utilsigtede følger-virkninger" dræber mange uskyldige i lande som Yemen og Pakistan. Efterretningstjenester som NSA overvåger ifølge whistlebloweren Edward Snowden stort set al elektronisk kommunikation på kloden.

Og endelig er der de såkaldte *extraordinary renditions*, der groft sagt betyder, at personer, som er mistænkte for medvirken til terrorisme, bliver transporteret til hemmelige fængsler, hvor de tortureres. Guantanamo Detention Centre på Cuba er det mest omtalte af disse. Her er personer tilbageholdt på ubestemt tid og uden udsigt til at blive stillet for en dommer.

Den slovenske filosof Slavoj Žižek har hævdet, at USA efter 9-11 fik en unik mulighed for at ændre på sin status i verden. Alle sympatiserede på det tidspunkt med amerikanerne, der havde været udsat for det mest øde-

læggende terrorangreb, verden endnu har set. Opbakningen svandt dog hurtigt.

Det er stadigvæk de færreste, som vil sige, at amerikanerne havde fortjent det, men der er til gengæld mange, som vil mene, at det, som USA har gjort for at forhindre et nyt angreb, har været lige så grusomt og ødelæggende som nogen form for terrorisme.

Žižeks pointe er, at vi bør anse den 12. september som en lige så væsentlig dato som den 11. Angrebene dikterede ikke et bestemt svar. Det centrale spørgsmål er, hvordan vi erindrer hændelsen og sætter den i spil som baggrund for politiske handlinger. Den 12. september refererer således her til en hvilken som helst dato efter angrebet.

Kampen mod terrorismen handler med andre ord ikke kun om, hvordan vi bedst bekæmper vores fjender, men også om, hvad det er for et samfund, vi ønsker. Hvor meget af det, vi traditionelt forbinder med et demokrati og en retsstat, vil vi ofre i kampen mod terrorismen?

Men også den 10. september er en prægnant dato, og hvor jeg med den 12. september tænker på tiden efter 9-11, tænker jeg naturligvis med den 10. september på tiden før. Vi havde allerede inden angrebet gjort og tænkt alt det, som vi også gjorde og tænkte efter angrebet.

Vi har oplevet terror i vores politiske virkelighed, men vi har også set den skildret i forskellige former for populærkultur, bl.a. hollywoodfilm. Det måske mest slående eksempel er her *The Siege* fra 1998, som på uhyg-

gelig præcis vis fortæller historien om terrorangreb i New York og om terrorbekæmpelse i form af militær undtagelsestilstand og overskridelser af basale menneskerettigheder, herunder internering af muslimer på fodboldstadioner og torturering af en uskyldig til døde.

Den pointe, man kan udlede af, at *The Siege* havde premiere et par år før 9-11, er naturligvis ikke, at filmen på en eller anden mystisk vis forudså angrebet, men derimod, at vores kollektive mentale orientering allerede var på plads.

Når det f. eks. lød, at 9-11 var et nyt Pearl Harbor – det første angreb på det amerikanske hjerteland efter Anden Verdenskrig – var det ikke overraskende, bl.a. fordi filmen *Pearl Harbor* havde haft premiere i biografene et par måneder tidligere. Og når flere henviser til hændelserne som uvirkelige og filmiske, men dog mærkværdigt genkendelige, var det måske, fordi vi husker scener med brændende højhuse fra film som *Towering Inferno* eller *Die Hard*. Det var, som om vi havde set det før.

109 DEFINITIONER

Det er afgørende ikke at stirre sig blind på begivenheder som 9-11, når man vil forstå terror. Man må forpligte sig på et bredere historisk perspektiv, hvis man skal have en chance for at forstå den virkelighed, man selv står i. Samtidig er det væsentligt at være teoretisk præcis. Dette gælder i særdeleshed for et fænomen som terror, der er notorisk vanskeligt at definere.

De to terrorforskere Alex Schmid og Albert Jongman

forsøgte i 1988 at opregne samtlige definitioner på terror, og de kom frem til, at der fandtes i hvert fald 109. Hvorfor dette høje tal?

Primært fordi terrorbegrebet ikke blot er et akademisk begreb, men ét, vi alle bruger, og måske vigtigere et centralt begreb for en række offentlige myndigheder. De definitioner, vi finder i papirer fra nationale og internationale myndigheder, har ofte et operationelt sigte. De retter en organisations opmærksomhed mod bestemte træk, som den er i stand til at håndtere: Et forsvarsministeriums definition vil ofte betone de militære og voldelige dimensioner af terror, et udenrigsministerium de politiske osv. Det betyder, at definitionerne bliver meget forskellige.

Mange definitioner betoner, at terror er en voldelig handling udført af ikke-statslige aktører. En given stat kan således bruge terrordefinitionen til at kriminalisere politiske opponenter. Oprørerne i Tjetjenien forstod sig selv som frihedskæmpere, der kæmpede en politisk kamp for løsrivelse, mens Rusland mente, de var terrorister. Som man siger, er den ene mands terrorist den anden mands frihedskæmper.

På den politiske scene er der i dag nærmest gået inflation i terrorbegrebet. Der er en tendens til, at alle modstandere bliver terrorister. Det er ikke nok med, at der er mange terrordefinitioner og -begreber. Disse er også ofte i konflikt med hinanden. Terrorbegrebet er omtvistet og som sådan karakteriseret ved tre forhold:

For det første ønsker ingen at blive kaldt terrorister,

da det på forhånd undergraver deres modstandskamp. De, der af andre bliver kaldt det, altså terrorister, kalder sig hellere frihedskæmpere, patrioter eller martyrer.

Under Anden Verdenskrig bekendtgjorde de tyske besættelsesstyrker i *Jyllands-Posten*, når de havde henrettet danske 'terrorister'. Vi taler imidlertid ikke om terrorister, men om den danske modstandsbevægelse. At betegne modstandere som terrorister er en politisk trumf, man kan spille i en presset situation, og som med ét stopper en mulig samtale eller et forsøg på forhandling med modparten. Tænk blot på Israels konsekvente afvisning af at forhandle med palæstinensiske Hamas. Terroren er et ubetvivleligt onde, der skal elimineres – uanset prisen.

I denne forbindelse kan man også hæfte sig ved, at terror forstås som en offensiv handling rettet mod uskyldige. Terroren er på den baggrund at regne som en illegitim handling, som aggression. Men hvis man ikke ser terroren som det første træk, men som en reaktion på en forudgående urimelighed, ophører 'terroren', hvis der er tale om en nogenlunde proportional handling, med at kunne defineres som sådan. Den bliver da til et forsvar, sabotage, frihedskamp eller overlevelseskamp.

For det andet er terrorbegrebet komplekst, og det giver begrebet en fleksibilitet, som gør det vanskeligt at identificere, hvori kernen består. Man kan f.eks. vælge at fokusere på elementet af vold og aggression, og statsterror vil så falde ind under begrebet. Man kan se terror udelukkende som en politisk handling, og da vil meget af